

Sluttrapport for

«I Norge»

**- en tegnspråklig læringsressurs i 50 timer
samfunnskunnskap for voksne døve innvandrere**

Arbeidstittel:
Tegnspråklig ressurs for voksne døve innvandrere

Prosjektansvarlige:
Mette Eid Løvås
Aud Karin Stangvik

Prosjektet er
støttet av

ExtraStiftelsen
Helse og Rehabilitering

med **EXTRA**-midler

Innhold

Sluttrapport for«I Norge»	1
Sammendrag:	3
Forord:	4
Bakgrunn for prosjektet.....	4
Målsetting	4
Målgruppe	5
Prosjektgjennomføring.....	5
Resultater	6
Oppsummering/Videre planer	7
Litteratur.....	8
Vedlegg 1:	9

Sammendrag:

«I Norge» er en nettbasert undervisningsressurs som er åpent tilgjengelig via www.erher.no. Ressursen baserer seg på Læreplanen i 50 timer samfunnskunnskap for voksne innvandrere. Informasjon om det norske samfunnet er avgjørende for en god integrering og et godt sosialt liv i Norge. Målgruppen for læringsressursen "I Norge" er voksne døve innvandrere som har liten eller ingen skolegang.

I følge *Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere* (Vox, 2012) skal opplæringen i 50 timer samfunnskunnskap beskrive og forklare viktige trekk ved det norske samfunnet på et språk deltakeren forstår. Hørende innvandrere får opplæringen på sitt eget språk, både i form av undervisning og læremidler. Dette er vanskelig å innfri for voksne døve innvandrere. En kan hos denne gruppen forvente lave eller ingen lese- og skriveferdigheter, og med det liten eller ingen erfaring i å bruke skriftspråket som redskap for læring. Døve innvandrere får opplæringen på *norsk* tegnspråk, et språk de er i ferd med å lære seg. Muntlig kommunikasjon der deltakerne tilegner seg kunnskap om det norske samfunnet gjennom dialog og praktiske erfaringer blir viktig i opplæringen.

De 7 emnene fra læreplanen i 50 timer samfunnskunnskap finnes igjen i vårt materiell med unntak av emnet «1. Ny innvandrer i Norge». Dette emnet har vi byttet ut med emnet «1. Døv i Norge». Det er gjort for å gi informasjon om rettigheter og plikter man har som döv i Norge og hvilke sosiale arena man har for å komme inn i det norske døvemiljøet, noe som er avgjørende for å lære norsk tegnspråk. Ressursen dekker ikke hele læreplanen i 50 timer samfunnskunnskap. På grunn av målgruppens spesielle språksituasjon har vi valgt å ta for oss det nære og konkrete fra emnene i læreplanen og legge vekt på den tegnspråklige formidlingen kombinert med visualisering i form av video og bilder av autentiske situasjoner.

Forord:

Dette prosjektet har på mange måter vært et nybrottsarbeid. Ingen i Norge har tidligere laget et læremiddel til målgruppen voksne døve innvandrere i samfunnskunnskap. Hvilken formidlingsform som egner seg best å formidle fagstoff på til denne målgruppen, finnes det ikke erfaring på. Det har derfor vært spennende og utfordrende å jobbe med dette produktet. Det gode samarbeidet med mange fagmiljø har vært av avgjørende betydning for oss. Så; takk til alle samtalepartnere vi har hatt gjennom hele prosjektperioden. Uten velvillighet og stor samarbeidsvilje ville vi ikke kommet fram til de løsninger vi har gjort. Skullerud voksenopplæring i Oslo, EVO voksenopplæring i Trondheim, Tolketjenesten både i Oslo og Trondheim, Oslo døveforening og Rådgivningstjenesten for døve og døvblinde i Trondheim har vært gode og nødvendige samarbeidspartnere for oss. Og selvfølgelig, tusen takk til Rycon AS for utlån av Knut Bjarne Kjøde som forteller i prosjektet.

Bakgrunn for prosjektet

Tegnspråk er et gestuelt visuelt språk og det eneste språket døve kan tilegne seg spontant. I Norge får døve opplæring i tegnspråk og norsk og målet er at døve skal bli funksjonelt tospråklig. I følge verdensforbundet for døve (WFD), er det ytterst få døve i verden som får denne muligheten. Av 70 millioner døve i verden får kun 5% lese og skriveopplæring. Døve innvandrere som kommer til Norge fra ikke-vestlige land, kan ofte ikke sitt hjemlands skriftspråk eller talespråk. Ferdighetene i hjemlandets tegnspråk er varierende og kan også være fraværende.

Voksenopplæringscentre i Trondheim og Oslo har erfaring med at mange hørselshemmede innvandrere behersker sitt hjemlands skriftspråk og tegnspråk dårlig. For disse vil det by på store problemer når de skal lære norsk skriftspråk, norsk tegnspråk og når de skal innhente nødvendig informasjon. Skriftlig informasjon som er oversatt til deres morsmål vil være utilgjengelig fordi de ikke behersker dette språket. Informasjon på norsk tegnspråk tilpasset norske hørselshemmede vil også være utilgjengelig da de heller ikke behersker dette språket godt nok. Norsk tegnspråk vil imidlertid være det språket døve innvandrere lettest vil kunne tilegne seg når de kommer til Norge. Innvandrere til Norge har rett til norskopplæring og opplæring i 50 timer samfunnskunnskap. Døve innvandrere har også denne rettigheten, men på grunn av ulik språkkompetanse hos personene i målgruppen, er det i mange tilfeller vanskelig å oppfylle denne rettigheten.

Målsetting

Informasjon om det norske samfunnet er avgjørende for en god integrering og et godt sosialt liv i Norge. I utarbeidelsen av nettressursen «I Norge» har vi tatt utgangspunkt i Læreplan for 50 timer samfunnskunnskap (2012).

Vi har gjennomført dette prosjektet med et ønske om å formidle informasjon om det norske samfunnet på tegnspråk. Vi har lagt stor vekt på en visuell framstilling av lærestoffet, og tilpasset språkføringen en målgruppe som er i ferd med å lære seg norsk tegnspråk. Vi har derfor valgt å begrense mengden

informasjon til det nære og konkrete i emnene i læreplanen. Muntlig kommunikasjon der deltakerne tilegner seg kunnskap om det norske samfunnet gjennom dialog og praktiske erfaringer blir viktig i opplæringen.

Målgruppe

Målgruppen for læringsressursen "I Norge" er nyankomne voksne døve innvandrere som har liten eller ingen skolegang. Sekundært er målgruppen nære familiemedlemmer og andre som ønsker å ta del i den døves opplæringssituasjon.

I ressursen «I Norge finnes det også informasjon om døve innvandreres spesielle språksituasjon. Denne informasjonen retter seg til ulike instanser som møter voksne døve innvandrere. Eksempler kan være: UDI, Politiets utlendingsenhet, leger, sykehus og ulike mottak.

Prosjektgjennomføring

Vi har i gjennomføringen av dette prosjektet hatt et nært samarbeid med ulike instanser som til daglig er i kontakt med målgruppen voksne døve innvandrere. Oversikt over navn og instanser finnes i Vedlegg 1.

Den største utfordringen i dette prosjektet har vært å finne en formidlingsform som fungerer for målgruppen for prosjektet. Målgruppen er i ferd med å lære seg norsk tegnspråk. Dette må gjenspeiles i utformingen av materialet.

Vi hadde i det første prosjektåret 2010 et parallelt prosjekt støttet av VOX hvor vi skulle teste ut egnet formidlingsform for målgruppen. Det har vært av avgjørende betydning for oss at vi har kunnet jobbe ekstra godt med å lage forslag å vise fram og få tilbakemeldinger fra de som underviser målgruppen til daglig. Det har også vært viktig for oss med et nært samarbeid i forhold til utvelgelse av innhold i ressursen. Oversikt over kontaktpersoner finnes i Vedlegg1.

Valg av tegnspråklig forteller har vært en avgjørende faktor for den språklige formidlingen i produktet. Fortelleren er døv og jobber til daglig i et miljø med døve innvandrere som har varierende bakgrunn fra sitt hjemland og varierende språkferdigheter på norsk tegnspråk. Han har også lang erfaring med å jobbe med tegnspråklig formidling i studio.

På bakgrunn av samarbeidet vi har hatt med ulike instanser, har vi valgt å ta opp det nære og konkrete fra emnene i læreplanen, og vi har valgt å formidle dette med et tilpasset norsk tegnspråk og med visuelle virkemidler som bilder og video av konkrete situasjoner. Denne ressursen dekker imidlertid ikke hele læreplanen i 50 timer samfunnskunnskap for voksne innvandrere.

Vi oppdaget underveis i arbeidet med denne ressursen at det var mangel på informasjon blant de som møter den voksne innvandrer når de kommer til Norge. Det er for eksempel Politiets Utlendingsenhet som gjennomfører intervju

av alle innvandrere som kommer til Norge, ansatte på ulike mottak og leger. Vi har derfor laget en informasjon som er tilgjengelig fra hovedsiden av ressursen som informerer om døve innvandreres spesielle språksituasjon.

Resultater

Prosjektet har resultert i nettsiden www.acm1.no/inorge som er gratis tilgjengelig via www.erher.no.

Nettsiden er designet på en måte som gjør at det skal være mulig å navigere på siden og i emnene selv om man ikke behersker norsk skriftspråk.

Læringsressursen «I Norge» er på norsk tegnspråk, med norsk tale. Læreplanens emne «Ny innvandrer i Norge» er erstattet med emnet «Døve i Norge».

«I Norge» har 7 hovedtema. Det er:

1. Døve i Norge
2. Helse
3. Familien
4. Utdanning
5. Arbeidsliv
6. Levesett
7. Demokrati

Alle emnene tar utgangspunkt i målene i læreplanen i 50 timer samfunnskunnskap for voksne innvandrere. Unntak er Emne 1. Døve i Norge. På samme måte som læreplanen i 50 timer samfunnskunnskap anbefaler at Emne 1. Innvandrer til Norge skal gjennomgås først, anbefaler vi at Emne 1. Døve i Norge skal gjennomgås tidlig i

utdanningsforløpet. I dette emnet får den døve innvandrer vite om ulike rettigheter og plikter en har som døv i Norge og ulike steder man kan treffe andre døve. Det er viktig at den døve innvandrer kommer inn i et miljø hvor han/hun kan lære tegnspråk. Tegnspråk er for den døve innvandrer nøkkelen til å skaffe seg informasjon og bli integrert i det norske samfunnet. I de resterende 6 emnene, har vi satt innholdet i sammenheng med døves situasjon og rettigheter og plikter der det har vært naturlig. Eksempler på dette er tolkebruk som blir tatt opp i emne 2. Helse, tospråklige barnehager og grunnskoler i Emne 3. Utdanning og i Emne 4. Arbeid hvor Rådgivningstjenesten for døve og døvblinde blir trukket fram som en av de som kan hjelpe til med jobbsøkerprosessen.

Vi har laget en egen glosemodul til hvert av emnene hvor vi viser noen tegn vi har brukt i emnet. På de glosene det har vært mulig, er det også bilder hentet fra ressursen knyttet til tegnet, slik at tegnene skal være lettere gjenkjennbar. Alle gloser har norsk ordbilde.

Selv om vi har lagt stor vekt på å tilpasse språkføringen til en målgruppe som er i ferd med å lære seg norsk tegnspråk, er det ikke sikkert alle deltakerne vil forstå det som sies på norsk tegnspråk. Læringsressursen vil likevel kunne brukes i undervisningen da det er mye visuelt materiell som kan være utgangspunkt for samtale. Fordi målgruppen av ressursen har vært deltakere som er i ferd med å lære seg norsk tegnspråk, tas det nære og konkrete fra læreplanmålene opp. Det mer abstrakte og allmenne fra læreplanen må tas opp når deltakeren har nådd en språklig kompetanse hvor det er hensiktsmessig.

Læringsressursen har en lærerveiledning med forklaringer av innhold, valg av språklig uttryksform i ressursen og tips til hvordan man kan bruke ressursen.

Vi har så langt fått gode tilbakemeldinger på prosjektet og vi har fått inntrykk av at dette er et produkt det er stort behov for. Vi har også fått tilbakemelding på at vårt produkt kan brukes til undervisning av innvandrere ut over vår målgruppe.

Oppsummering/Videre planer

Gjennom det arbeidet som er gjort og det samarbeidet vi har hatt med ulike instanser, håper vi å ha laget et produkt som kan komme den nyankomne døve innvandrer til nytte. Vi håper også gjennom den informasjonen vi har laget om døve innvandreres språksituasjon kan lette mange innvandreres hverdag og møte med ulike offentlige instanser.

VOX innfører fra høsten 2013 obligatoriske prøver i samfunnskunnskap for voksne innvandrere. Vi håper å kunne fortsette dialogen med VOX og at døve innvandrere kan få en prøve som er tilpasset innholdet i denne ressursen og som vil foreligge på et språk den døve innvandrer forstår. Da unngår vi at døve innvandrere må ta en prøve på skriftlig norsk med utgangspunkt i et norsk skriftlig læreverk som er lite tilgjengelig for dem.

Litteratur

(2012). *Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere*. Oslo: Rolf Ottesen AS

Vedlegg 1:

Kontaktpersoner gjennom prosjektperioden

Døves menighet Oslo	Hege Lønning
Enhet for voksenopplæring i Trondheim	Liv Leirvik
	Heidi Hegdahl Nilsen
	Leif Nilsen
	Ingrid Inderhaug Hjelle
	Oddfrid Andersen
Flyktningehelsetjenesten	Marit Høiås
INN, Kvalifiseringscenteret for innvandrere, Trondheim	Miguel Schofield
Oslo Døveforening	Vidar Sæle
Oslo voksenopplæring, Skullerud	Thorhild Løkkeberg Pedersen
	Hanne Anker Pedersen
	Christina Zullo
Rycon AS	Svein Garden
	Marianne Lindheim
	Trine Ytre-Arne
	Knut-Bjarne Kjøde
	Hilde Astrup
Rådgivningstjenesten for døve og døvblinde, Trondheim	Terje Woldseth
	Aud U. Rotvold
	Anita Sellevåg
	Kirsti Skorge
SIGNO	Hege Jensen
Tolketjenesten Oslo	Per Erik Sæter
	Fride Tomteberge
Tolketjenesten Trondheim	Anne-Grete Fandin
UDI	Marianne Tessem
VOX, Nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk	Sissel Vollan
	Björg Ilebækk

Vi har også snakket med døve innvandrere om utfordringer de møtte den gangen de kom til Norge.